

Іменникові фрази з детермінативами: функціональний і структурний аспекти

*Роботу виконано на кафедрі практики
англійської мови ВДУ імені Лесі Українки*

У статті сконцентровано увагу на функціональних і структурних аспектах іменникових фраз із детермінативами в англійській художній прозі, які реалізують активну валентність високочастотних іменників сучасної англійської мови. Йдеться про залежність функціонування іменникових фраз в англійських художніх текстах від їх структурних особливостей, зокрема обсягу, аранжування компонентів.

Ключові слова: іменникова фраза, детермінатив, регресивна іменникова фраза, рамкова іменникова фраза, обсяг, аранжування компонентів.

Kalynovska I.M. Noun phrases with determiners: functional and structural aspects. The article focuses on functional and structural aspects of noun phrases with determiners in English literary texts, which realize the active valency of high frequency Modern English nouns. The matter concerns the dependence of noun phrase functioning in English literary texts on their structural peculiarities, size and component arrangement proper.

Key words: noun phrase, determiner, regression noun phrase, frame noun phrase, size, component arrangement.

Проблема функціонування й семантики мовних одиниць залишається однією з актуальних у сучасній лінгвістиці. Її розв'язанню сприяє вивчення іменникових фраз, власне дослідження функціональних, семантичних і структурних особливостей регресивних, прогресивних і рамкових іменникових фраз, яке передбачає насамперед встановлення особливостей їх функціонування в англійських художніх текстах та їх зумовленості структурою іменникових фраз, семантикою компонентів, котрі їх складають.

Іменникові фрази з детермінативами під таким кутом зору ще не були об'єктом спеціального наукового огляду, що зумовлює актуальність і новизну проведеного дослідження. Якщо названі проблеми аналізу регресивних іменникових фраз порушувалися в цілій низці лінгвістичних досліджень [1; 4; 7; 8], то нам відомо лише кілька праць, де побіжно звертається увага, окрім усього іншого, й на питання функціональних і семантичних особливостей іменникових фраз із детермінативами [3; 5; 6; 9].

Багатоаспектністю і високою частотою вживання вирізняється об'єкт дослідження, яким є високочастотні іменникові фрази, в яких ядрами є 497 іменників, виділених із Частотного словника сучасної англійської мови, що охоплює першу тисячу найчастотніших слів сучасної англійської мови [2].

Метою цієї розвідки є розгляд функціональних і структурних аспектів іменникових фраз із детермінативами, які реалізують активну валентність ядер-іменників. Поставленою метою передбачається розподіл досліджуваних іменникових фраз за частотою, встановлення залежності між функціональними та структурними особливостями іменникових фраз в англомовних художніх текстах.

Загальновідомо, що залежними компонентами іменникових фраз є функціональні слова, насамперед артиклі чи будь-які інші детермінативи. Слід зауважити, що поняття детермінатива є одним із найбільш дискусійним у лінгвістичних дослідженнях. Ним ми будемо вважати функціональне слово у препозиції до ядра-іменника [5], [12], [13]. Ця позиція обмежує вживання лише одного детермінатива, оскільки детермінативи не можуть сполучатися один з одним. Детермінативи є повноцінними компонентами іменникових фраз, котрі сполучаються з іменником для вираження кількісних та класифікаційних відношень. До детермінативів належать: артиклі *a (an), the*, про-артиклі *one, any, every, each, some*, вказівні займенники *this, these, that, those*, присвійні займенники *my, his, her, its, our, your, their*, заперечний займенник *no*, *wh*-детермінативи *which, what, whose*, а також *another, either, neither* [11].

Необхідно звернути увагу, що іменникова фраза може включати, крім артикля чи будь-якого іншого детермінатива, ще і пре- та постдетермінатив, які уточнюють та ускладнюють значення детермінатива [12]. До вивчення не включені іменникові фрази із пре- та постдетермінативами, оскільки відомо, що із постдетермінативами сполучається тільки означений артикль, а з предетермінативами – неозначений.

В усіх аналізованих високочастотних іменникових фразах, окрім прогресивних, звичайно у препозиції ядра-іменники уточнюються та специфікуються детермінативами, що є першопричиною їх докладного огляду. Однак, іменникові фрази різняться обсягом, морфологічним складом, аранжуванням компонентів. Виникає низка запитань: як функціонують іменникові фрази із детермінативами; чи відрізняються функціональні особливості, скажімо, іменникових фраз із детермінативом *the* та *that* чи *my*, бінарних та полікомпонентних іменникових фраз, регресивних і рамкових іменникових фраз; як розподіляються вони за частотою, що й проаналізуємо далі.

Аналіз англомовних художніх текстів показав, що елементами високочастотних іменникових фраз є двадцять чотири детермінативи (див. табл. 1). Досліджувані регресивні та рамкові іменникові фрази із детермінативами характеризуються різними частотами вживання. Розподілимо їх на основну та периферійну системи за частотою вживання (до ядра відноситься близько 75 % досліджуваного матеріалу, основна підсистема разом з ядром складають основну систему, що охоплює 90 % досліджуваного масиву, периферійна система займає 10 % [10]):

**Основна й периферійна системи за частотою
іменникових фраз із детермінативами**

№ з/п	Детермінатив	Абсолютна частота	Відносна частота, %	Приклад
1	the	5854	42,75	<i>the sound of running feet</i>
2	a (an)	2829	20,66	<i>a British officer who was introduced to him</i>
3	his	976	7,13	<i>his prosperous, cheery smile</i>
4	my	738	5,39	<i>my unworthy head</i>
5	Ядро		10397 (або 75,95 %)	
6	her	589	4,30	<i>her imaginative life</i>
7	this	427	3,12	<i>this light of re-appearance</i>
8	that	395	2,88	<i>that breathless social system</i>
9	no	319	2,33	<i>no man in our town</i>
10	one	283	2,07	<i>one fact which has not been explained</i>
11	Основна система		12410 (або 90,62 %)	
12	your	259	1,89	<i>in your heart</i>
13	any	182	1,33	<i>any popular girl he met before eight</i>
14	our	153	1,12	<i>our little friend</i>
15	every	144	1,05	<i>every word of it</i>
16	some	137	1,00	<i>some fresh water</i>
17	another	99	0,72	<i>another year of toil</i>
18	their	96	0,70	<i>their attention to the fact</i>
19	its	80	0,58	<i>its original height</i>
20	what	41	0,30	<i>what type</i>
21	each	40	0,29	<i>each place</i>
22	either	17	0,12	<i>on either side</i>
23	whose	16	0,12	<i>whose death</i>
24	these	12	0,09	<i>these intellectual people</i>
25	those	4	0,03	<i>those strange people round the corner</i>
26	which	4	0,03	<i>which name</i>
27	Периферійна система		1284 (або 9,38 %)	
28	Всього		13694 (або 100 %)	

Отже, найчастотнішим детермінативом у структурі регресивних та рамкових іменникових фраз є детермінатив *the*, а найменш частотним – *which* та *those*. Ядро за частотою

складають тільки чотири детермінативи *the, a (an), his, my*, які входять до складу 10397 (або 75,95 %) іменникових фраз.

У приядерній зоні знаходяться іменникові фрази з п'ятьма детермінативами *her, this, that, no, one*, які разом із ядром складають основну систему, що охоплює 12410, або 90,62 %. Отже, до основної системи за частотою належать артиклі, три присвійні, два вказівні, один неозначений та один заперечний займенник. Така висока частота вживанням займенників пояснюється їхньою функцією, тобто вони використовуються не тільки в ролі вказівників належності іменників, а й слугують заміниками артиклів.

На периферії знаходяться п'ятнадцять детермінативів, які входять до складу 1284, або 9,38 % іменникових фраз. Ці регресивні та рамкові іменникові фрази є низькочастотними.

Серед досліджуваних іменникових фраз є як фрази із препозитивним розташуванням залежних компонентів, так і з ядром-іменником, обрамленим залежними компонентами. Потрібно дізнатись, чи однакові детермінативи складають такі різні за структурою іменникові фрази (наочно розподіл іменникових фраз із детермінативами за аранжуванням компонентів див. рис. 1).

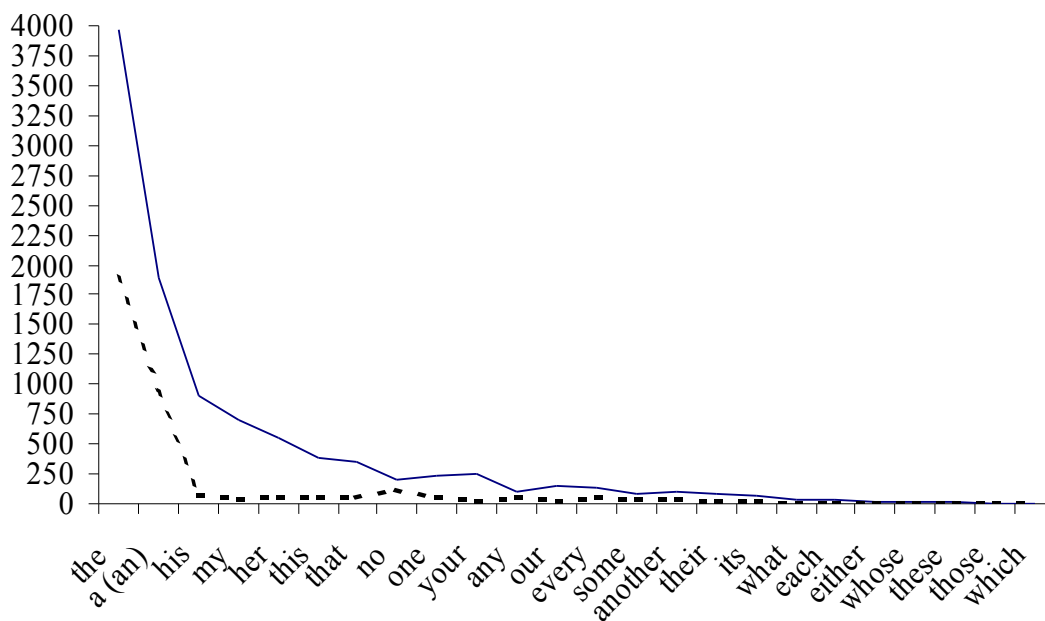

Рис. 1. Розподіл іменникових фраз із детермінативами за аранжуванням компонентів:

- регресивні іменникові фрази;
- - - рамкові іменникові фрази.

Виділимо в досліджуваному масиві ядро-периферію за сумарною частотою, враховуючи розподіл іменникових фраз за аранжуванням компонентів (див. табл. 2).

**Розподіл іменникових фраз із детермінативами
за аранжуванням компонентів**

№ з/п	Детермінатив	Регресивні іменникові фрази		Рамкові іменникові фрази	
		Абс. част.	Відн. част., %	Абс. част.	Відн. част., %
1 1	the	<u>3962</u>	38,72	<u>1892</u>	54,65
2	a (an)	<u>1886</u>	18,43	<u>943</u>	27,24
3	his	<u>909</u>	8,88	<u>67</u>	1,94
4	my	<u>708</u>	6,92	30	0,87
5	her	<u>545</u>	5,33	44	1,27
6	this	<u>381</u>	3,72	46	1,33
7	that	<u>347</u>	3,39	48	1,39
8	no	194	1,90	<u>125</u>	3,61
9	one	<u>234</u>	2,29	<u>49</u>	1,42
10	your	<u>244</u>	2,38	15	0,43
11	any	97	0,95	<u>50</u>	1,44
12	our	143	1,40	10	0,29
13	every	132	1,29	47	1,36
14	some	78	0,76	33	0,95
15	another	104	1,02	33	0,95
16	their	82	0,80	14	0,40
17	its	71	0,69	9	0,26
18	what	35	0,34	6	0,17
19	each	35	0,34	5	0,14
20	either	16	0,16	5	0,14
21	whose	12	0,12	0	0
22	these	12	0,12	0	0
23	those	4	0,04	3	0,09
24	which	1	0,01	0	0
25	Всього	10232	100,00	3462	100,00

Примітка. Ядерні за частотою іменникові фрази із детермінативами подані жирним підкресленим шрифтом, а іменникові фрази основної підсистеми – жирним курсивом.

З таблиці 2 видно, що можна простежити певні тенденції розподілу іменникових фраз із детермінативами за аранжуванням компонентів. По-перше, регресивні та рамкові іменникові

фрази різняться кількістю детермінативів, власне регресивні іменникові фрази складають усі зазначені детермінативи, а рамкові – ні. Детермінативи *whose, these, which* не входять до їх складу. По-друге, ядро за частотою рамкових іменникових фраз складають неозначений артикль *a* та означений артикль *the*, а регресивних – артиклі та присвійні займенники *his* і *my*. Регресивні та рамкові іменникові фрази різняться також і основною підсистемою за частотою: у регресивних фразах – це присвійні займенники *her, your*, вказівні займенники *this, that* та неозначений займенник *one*, у рамкових фразах – це неозначені займенники *any, one*, присвійний займенник *his* та заперечний займенник *no*.

Отже, регресивні та рамкові іменникові фрази різняться детермінативами, які входять до їх складу. Інакше кажучи, аранжування компонентів має вагу при наповненні іменникових фраз детермінативами.

Становить інтерес, чи є різниця між бінарними та полікомпонентними іменниковими фразами в наповненні їх детермінативами, чи однакові детермінативи входять до їх складу. З'ясуємо долю детермінативів у наповненні бінарних і полікомпонентних іменникових фраз і визначимо у досліджуваному масиві ядро–периферію за частотою (див. рис. 2 і табл. 3).

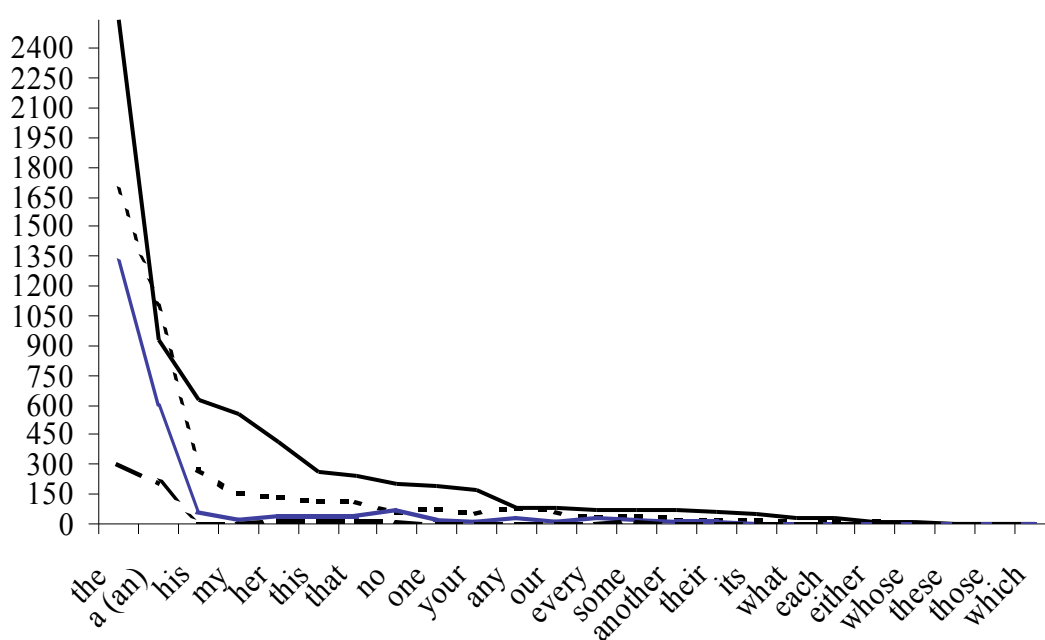

Рис. 2. Розподіл іменникових фраз із детермінативами за обсягом:

- бінарні іменникові фрази;
- - - трикомпонентні іменникові фрази;
- чотирикомпонентні іменникові фрази;
- . - . п'ятикомпонентні іменникові фрази.

За даними табл. 3 можна зробити висновок, що чим більший обсяг іменникових фраз, тим менше детермінативів бере участь у їх наповненні. Так, усі зазначені детермінативи

входять до складу бінарних іменникових фраз. Вказівний займенник *those* не входить до складу трикомпонентних фраз, вказівний займенник *these* та сполучні займенники *whose, which* – до складу чотирикомпонентних фраз і вісім детермінативів – до складу п'ятикомпонентних іменникових фраз, а саме: присвійний займенник *our*, сполучні займенники *what, whose, which*, вказівний займенник *these*, неозначений займенник *one*, означальні займенники *each, either*.

Таблиця 3

Розподіл іменникових фраз із детермінативами за обсягом

№ з/п	Детермінатив	2-комп.		3-комп.		4-комп.		5-комп.	
		Абс. част.	Відн. част., %	Абс. част.	Відн. част., %	Абс. част.	Відн. част., %	Абс. част.	Відн. част., %
1	the	2545	37,86	1687	41,71	1323	56,04	299	52,83
2	a (an)	934	13,89	1102	27,24	593	25,12	200	35,34
3	his	630	9,37	277	6,85	65	2,75	4	0,71
4	my	559	8,32	153	3,78	22	0,93	4	0,71
5	her	416	6,19	127	3,14	40	1,69	6	1,06
6	this	265	3,94	116	2,87	36	1,52	10	1,77
7	that	239	3,56	109	2,69	41	1,74	6	1,06
8	no	197	2,93	65	1,61	66	2,80	12	2,12
9	one	190	2,83	70	1,73	23	0,97	0	0
10	your	176	2,62	48	1,19	13	0,55	1	0,18
11	any	85	1,26	83	2,05	28	1,19	4	0,71
12	our	81	1,20	59	1,46	13	0,55	0	0
13	every	67	1,00	26	0,64	31	1,31	2	0,35
14	some	67	1,00	41	1,01	24	1,02	6	1,06
15	another	66	0,98	16	0,40	13	0,55	3	0,53
16	their	62	0,92	18	0,44	12	0,51	4	0,71
17	its	50	0,74	22	0,54	5	0,21	3	0,53
18	what	33	0,49	3	0,07	5	0,21	0	0
19	each	29	0,43	9	0,22	2	0,08	0	0
20	either	15	0,22	7	0,17	5	0,21	0	0
21	whose	7	0,10	1	0,02	0	0	0	0
22	these	5	0,07	5	0,12	0	0	0	0
23	those	3	0,04	0	0	1	0,04	2	0,35
24	which	1	0,01	1	0,02	0	0	0	0
25	Всього	6722	100,00	4045	100,00	2361	100,00	566	100,00

Простежується також така тенденція: чим менший обсяг іменникових фраз, тим більше детермінативів наповнює ядро та основну підсистему за частотою аналізованих іменникових фраз. Зокрема, ядро за частотою бінарних іменникових фраз складає п'ять детермінативів (*the, a (an), his, my, her*), трикомпонентних – три детермінативи (*the, a (an), his*), а чотири- та п'ятикомпонентних – два детермінативи (*the, a (an)*). До основної підсистеми бінарних іменникових фраз входить п'ять детермінативів (*this, that, no, one, your*), трикомпонентних – п'ять детермінативів (*my, her, this, that, any*), а чотирикомпонентних – чотири детермінативи (*his, her, that, no*) та п'ятикомпонентних – один детермінатив (*no*).

Отже, артиклі значно домінують у наповненні досліджуваних іменникових фраз або є так званими “універсальними наповнювачами”, детермінативи є визначним фактором структурних характеристик іменникових фраз, а саме: аранжування компонентів та обсягу іменникових фраз.

Підсумовуючи вищевикладене можна прийти до висновку, що функціонування іменникових фраз із детермінативами в англійських художніх текстах залежить від їх структурних особливостей, зокрема обсягу, аранжування компонентів. Проведений аналіз підводить до питання про дослідження поширеності іменникових фраз із детермінативами в англійських художніх текстах, взаємовпливу семантики та зв'язків між її компонентами на функціонування іменникових фраз із детермінативами у різних стилях, які вбачаються перспективними.

Література:

1. Бедер И.Я. Структурная ёмкость группы существительного в современном английском языке: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Ленингр. гос. ун-т им. А.А.Жданова. – Л., 1974. – 21 с.
2. Волкова Н. О., Гинзбург Р. З., Перебейнос В. И., Санкин С. С. Частотный словарь сочетаемости современного английского языка. Принципы составления словаря. – М.: МГПИЯ им. Мориса Тереза, 1971. – Ч. 1.
3. Гацко В.А. Детермінатив: загальнолінгвістичні аспекти та особливості функціонування в дискурсі економіки // Проблеми семантики слова, речення та тексту. – К.: КДЛУ, 2001. – Вип. 6. – С. 30-38.
4. Денисов О.И. Особенности препозитивных многокомпонентных именных фраз в текстах различных функциональных стилей (на материале английского языка): Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Харьк. нац. ун-т. им. В.Н.Каразина. – Харьков, 1997. – 176 с.
5. Иртеньева Н.Ф. Пред-артикли и про-артикли в именной фразе в английском языке // Вопросы теории английского языка. – М.: МГПИИЯ, 1973. – Вып. I. – С. 12-29.

6. *Иртеньева Н.Ф.* Родовой (обобщающий) артикль в английском языке // Иностр. языки в школе. – 1977. – №12. – С. 88-93.
7. *Лев Л.С.* Структурные свойства адъективно-субстантивного словосочетания в современном английском языке: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.668 / Моск. гос. пед. ин-т иностр. яз. им. Мориса Тореза. – М., 1970. – 26 с.
8. *Осолихина Л.Н.* Многокомпонентные субстантивные словосочетания в современном английском языке: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Львовск. гос. ун-т им. Ивана Франко. – Львов, 1985. – 17 с.
9. *Яковенко О.В.* Сочетаемость детерминативов в английском языке // Актуальные вопросы английской филологии. – Пятигорск: ПГЛУ, 2001. – С. 184-188.
10. *Dewey G.A.* A Relative Frequency of English Speech Sounds. – Cambridge: Harvard University Press. – 1923.
11. *Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J.* A Comprehensive Grammar of the English Language. – L.: Longman, 1985. – 490 p.
12. *Roberts P.* English Syntax. A Book of Programmed Lessons. – N. Y.: Harcourt, Brace and World, 1964. – 404 p.
13. *Thomas O.* Transformational Grammar and the Teacher of English. – N. Y., Chicago, San Francisco, Toronto, L.: Holt, Rinehart and Winston Inc., 1967. – 240 p.

Статтю подано до редколегії

12.04.2005 р.